

ILONA ROMISZEWSKA
Poznań

NIERÓWNOMIERNY ROZWÓJ GOSPODARCZY PAŃSTW CZŁONKOWSKICH EWG JAKO PROBLEM INTEGRACYJNY

Jedną z charakterystycznych cech współczesnej gospodarki światowej, obiektywnie wynikającą z rozwoju sił wytwórczych, jest tendencja do tworzenia ugrupowań integracyjnych. Zasadniczym celem ekonomicznym każdego ugrupowania jest „dążenie poprzez międzynarodowy podział pracy i międzynarodową współpracę do maksymalizacji dochodu narodowego”¹. Oznacza to również, iż mechanizmy integracyjne powinny oddziaływać w kierunku przyspieszenia wzrostu gospodarczego lub zapobiegania jego spadkowi². Warunkiem skuteczności i efektywności działania ugrupowania integracyjnego jest osiągnięcie równych korzyści ekonomicznych przez poszczególnych jej uczestników, których miarą będzie kształtowanie się na podobnym poziomie we wszystkich państwach członkowskich podstawowych wielkości ekonomicznych, a przede wszystkim produktu globalnego przypadającego na jednego mieszkańca. Pojęciem „równomiernego rozwoju” określić można sytuację, w której mamy do czynienia z realizacją wymienionych wyżej postulatów.

Stąd też twórcy Europejskiej Wspólnoty Gospodarczej już w preambule do Traktatu Rzymskiego podkreślili konieczność zapewnienia wszystkim państwom członkowskim „harmonijnego rozwoju przez zmniejszenie różnic między poszczególnymi regionami oraz zmniejszenie zacofania regionów mniej uprzywilejowanych”³, natomiast w artykule 2 bezpośrednio określono cel Wspólnoty jako:

„dążenie, przez utworzenie wspólnego rynku oraz stopniowe ujednoczenie polityki gospodarczej państw będących członkami Wspólnoty, do harmonijnego rozwoju działalności gospodarczej w ramach całej Wspólnoty, ciągłej i równomiernej ekspansji, większej stabilizacji, szybszego wzrostu stopy życiowej, ściślejszych stosunków między państwami, które ona jednoczy”⁴.

¹ Z. Nowak, *Procesy dezintegracji i integracji ekonomicznej we współczesnym kapitalizmie*. Poznań 1972, s. 26.

² Pogląd taki reprezentuje m. in. M. Guzek, *Istota i cel integracji gospodarczej*. „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny” z. 1/1969, s. 158.

³ *Układ w sprawie ustanowienia Europejskiej Wspólnoty Gospodarczej „Wspólny Rynek”*. Europejska Wspólnota Gospodarcza. Wybór dokumentów. Polski Instytut Spraw Międzynarodowych. Warszawa 1974, s. 37.

⁴ Jw., s. 38.

Zwrócenie już wówczas uwagi na konieczność likwidacji nierównomiernego rozwoju gospodarczego poszczególnych państw członkowskich wynikało z pełnej świadomości ich destruktywnego wpływu na efekty działań integracyjnych, a równocześnie warunku koniecznego do urzeczywistnienia unii ekonomicznej i walutowej. Znaczne bowiem różnice⁵ w stopniu zatrudnienia, rozwoju procesów inflacyjnych, a w konsekwencji stopy życiowej między mieszkańcami poszczególnych państw i regionów w EWG, które w trakcie postępujących procesów integracyjnych mogą ulec wzmocnieniu, uważa się za zasadniczą przyczynę napięć socjalnych i politycznych, które to z kolei mogłyby doprowadzić nawet do próby rozerwania politycznego i ekonomicznego. Na posiedzeniu Rady Ministerialnej w Brukseli 9 lutego 1971 r. zatwierdzono ostateczną wersję „planu Wernera”, który przewidywał utworzenie do 1980 r. unii ekonomicznej i walutowej. Niezrealizowanie tego zamierzenia w przewidywanym okresie wynika w znacznym stopniu także z różnic w rozwoju gospodarczym, obejmującym zarówno dysproporcje strukturalne, regionalne, jak i społeczne między krajami „dziewiątki”. Pod względem wielkości uzyskiwanego produktu globalnego w przeliczeniu na jednego mieszkańca dziewięć państw członkowskich EWG należy do najbogatszych na świecie, ale równocześnie wykazują one znaczny stopień zróżnicowania w ramach ugrupowania i to zarówno między poszczególnymi państwami, jak i regionami gospodarczymi w granicach tych państw⁶. Stopień ten przedstawiają tabele 1, 2 i 6. Porównanie wielkości produktu globalnego przypadającego na jednego mieszkańca po przyjęciu za podstawę zmiennych kursów walut, dowodzi pogłębienia się różnic między poszczególnymi państwami EWG w latach 1960 - 1978, przy równoczesnej zmianie pozycji państw wewnątrz ugrupowania. Relacja między produktem globalnym w krajach osiągających wielkości ekstremalne kształtowała się w 1960 r. na poziomie 2,1 (dla EWG złożonej z sześciu krajów), a państwami tymi były Francja i Włochy, natomiast w 1978 r. różnica ta wynosiła 2,9, a dotyczyła Danii i Irlandii. Na szczególną uwagę zasługuje Wielka Brytania, której sytuacja w stosunku do pozostałych państw EWG uległa systematycznemu pogorszeniu, mimo że jeszcze do 1967 r. osiągała produkt globalny wyższy od średniego dla EWG. Dyna-

⁵ Badania nad wpływem rozwoju gospodarczego na efektywność integracji na przykładzie EWG, CACM, EFTA, LAFTA i EAEC przeprowadził m. in. J. Hausner, *Dysproporcje w rozwoju gospodarczym a efektywność integracji*. „Zeszyty Naukowe” Akademii Ekonomicznej w Krakowie nr 97, prace z zakresu ekonomii politycznej.

⁶ Pełne zobrazowanie tej problematyki wymagałoby dodatkowych informacji na temat struktury podaży dóbr i usług, brak jednak uwzględnienia tej problematyki w źródłach statystycznych lub całkowita nieporównywalność danych.

TABELA 1

Produkt wewnętrzny brutto w przeliczeniu na jednego mieszkańca (w cenach rynkowych i zmiennych kursach walut) w EWG

Lata	Dania	RFN	Francja	Irlandia	Włochy	Holandia	Belgia	Luksemburg	Wielka Brytania	EWG
1958	1 008	986	1 183	449	553	751	1 024	1 337	1 122	947
1960	1 230	1 231	1 245	594	653	908	1 157	1 538	1 286	1 095
1965	1 998	1 831	1 877	876	1 051	1 424	1 642	1 891	1 710	1 611
1970	3 151	2 991	2 715	1 289	1 690	2 376	2 562	3 077	2 145	2 406
1971	3 421	3 379	2 949	1 453	1 803	2 687	2 811	3 142	2 380	2 657
1972	3 896	3 745	3 354	1 641	1 940	3 058	3 218	3 573	2 506	2 931
1973	4 689	4 524	3 910	1 749	2 097	3 649	3 762	4 480	2 557	3 346
1974	5 296	5 159	4 250	1 860	2 366	4 388	4 537	5 515	2 867	3 775
1975	5 984	5 463	5 775	2 093	2 546	4 897	5 067	5 176	3 286	4 226
1976	7 258	6 496	5 905	2 284	2 753	5 847	6 081	6 024	3 504	4 828
1977	7 909	7 351	6 286	2 575	3 043	6 731	6 942	6 788	3 822	5 340
1978	8 446	8 139	6 942	2 955	3 316	7 278	7 506	7 400	4 280	5 879

Źródło: Europäische Wirtschaft Jahreswirtschaftsbericht 1978-1979, nr 1, 1978, s. 88.

TABELA 2

Produkt wewnętrzny brutto w przeliczeniu na jednego mieszkańca — procentowe różnicowanie w stosunku do średniej EWG

Lata	Dania	RFN	Francja	Irlandia	Włochy	Holandia	Belgia	Luksemburg	Wielka Brytania	EWG
1958	106,4	104,1	124,9	52,7	58,4	79,3	108,1	141,2	118,5	100
1960	112,3	112,4	113,7	54,2	59,6	82,9	105,7	140,5	117,4	100
1965	124,0	113,7	116,5	54,4	65,2	88,4	101,9	117,4	106,1	100
1970	131,0	124,3	112,8	53,6	70,2	98,8	106,5	127,9	89,2	100
1971	128,8	127,2	111,0	54,7	67,9	101,1	105,8	118,3	89,6	100
1972	132,9	128,8	114,4	56,0	66,2	104,3	109,8	121,9	85,5	100
1973	140,1	135,2	116,9	52,3	62,7	109,1	112,4	133,9	76,4	100
1974	140,3	136,7	112,6	49,3	62,7	116,3	120,2	146,1	76,0	100
1975	141,6	129,3	136,7	49,5	60,2	115,9	119,9	122,5	77,8	100
1976	150,3	134,5	122,3	47,3	57,0	121,1	126,0	124,8	72,6	100
1977	148,1	138,0	117,7	48,2	57,0	126,0	130,0	127,1	71,6	100
1978	143,7	138,7	118,1	58,3	56,4	124,0	127,7	125,9	72,8	100

Źródło: obliczono na podstawie tab. 1.

miczny wzrost wielkości produktu globalnego jest cechą charakterystyczną dla RFN, Danii i Belgii, natomiast w odniesieniu do Irlandii, Włoch i W. Brytanii zanotowano w latach siedemdziesiątych wahania jedynie w granicach 3%. Znaczenie tego problemu dla całokształtu polityki ekonomicznej EWG potęguje fakt, iż na obszarze trzech najslab-

TABELA 3

Udział głównych działów gospodarki w wytwarzaniu produktu wewnętrznego brutto w latach 1958 i 1975

Działy gospodar- ki narodowej	Dania	RFN	Francja	Irlandia	Włochy	Holandia	Belgia	Luksemburg	Wielka Brytania
	1958	1958	1958	1958	1958	1958	1958	1958	1958
	1975	1975	1975	1975	1975	1975	1975	1975	1975
Rolnictwo	.	7,0	10,2	.	18,5	12,7	7,4	8,8	.
Leśnictwo	.	2,9	5,6	.	8,7	4,7	3,2	3,5	1,9
Rybołówstwo	7,4	53,8	47,8	18,1	35,9	49,0	40,5	51,5	.
Przemysł	37,0	50,9	41,3	32,5	43,0	41,9	40,0	48,9	41,8
Usługi	.	40,0	42,0	.	45,6	38,3	52,1	39,7	.
	55,6	47,3	53,1	49,5	48,3	55,0	56,9	47,6	56,3

Źródło: dane za 1958 r. — *Bericht über die wirtschaftliche Lage in den Ländern der Gemeinschaft 1958*. Brüssel, ss. 194, 292 i 522; *Eurostat. Agrarstatistisches Jahrbuch 1973*. Luxemburg, s. 5 (dane dla RFN i Francji dotyczą 1957 r. dla Holandii — 1956 r.);

dane za 1975 r. — *Eurostat. Statistische Grundzahlen der Gemeinschaft 1978*, Luxemburg, s. 29.

szych państw zamieszkuje 45% (1978 r.) ludności całej Wspólnoty.

Z punktu widzenia realizowanej polityki rozwoju gospodarczego szczególnie pożądane jest bezpośrednie oddziaływanie na ukształtowanie się przemysłowej, a częściowo również usługowej struktury aparatu wytwórczego, jako podstawowego elementu dynamizującego rozwój gospodarczy. Udział głównych działów gospodarki krajów Wspólnoty w wytwarzaniu produktu wewnętrznego wykazuje znaczne zróżnicowanie (tab. 3), co stanowi zasadniczą przyczynę różnic w wielkości produktu globalnego między poszczególnymi państwami „dziewiątki”. Zwraca uwagę wysoki udział rolnictwa, leśnictwa i rybołówstwa w wytwarzaniu produktu wewnętrznego Irlandii i Włoch i tym samym niski udział przemysłu, z drugiej strony w 1975 r. ten dział gospodarki wytwarzał zaledwie 2,9%, pozostała część wytwarzana była przez przemysł i usługi, a są to przecież działy gospodarki dynamizujące ogólny wzrost.

Różnice w strukturze wytworzonego aparatu wytwórczego określają bezpośrednio możliwości zatrudnienia w poszczególnych działach gospodarki narodowej krajów Europejskiej Wspólnoty Gospodarczej (tab.

4). Kraje o wysokim produkcie globalnym przypadającym na jednego mieszkańca cechuje niski stopień zatrudnienia w rolnictwie i działach pokrewnych, np. w rolnictwie RFN pracowało w 1975 r. zaledwie 7,30% ogólnej liczby zatrudnionych, a w Belgii, Holandii i Luksemburgu nawet poniżej 6,50%, natomiast już w Irlandii udział ten sięgał 24,30%, a więc 3-krotnie więcej niż wynosiła średnia dla całego ugrupowania.

TABELA 4

Zatrudnienie według głównych działów gospodarki w latach 1958 i 1975

Działy gospodarki narodowej	Dania	RFN	Francja	Irlandia	Włochy	Holandia	Belgia	Luksemburg	Wielka Brytania
	1958 1975	1958 1975	1958 1975	1958 1975	1958 1975	1958 1975	1958 1975	1958 1975	1958 1975
Rolnictwo	·	15,7	23,7	·	34,9	12,7	9,4	17,9	·
Leśnictwo	·	·	·	·	·	·	·	·	·
Rybołówstwo	9,8	7,3	11,3	24,3	15,8	6,6	3,6	6,2	2,7
Przemysł	·	47,6	39,0	·	35,4	41,8	47,5	43,2	·
	31,5	46,0	38,6	30,3	44,1	34,8	40,0	47,2	40,9
Usługi	·	36,7	37,3	·	29,7	45,5	43,1	38,8	·
	58,7	46,7	50,0	45,4	40,1	58,6	56,5	46,6	56,4

Źródło: dane za 1958 r. — Bericht über die Entwicklung der sozialen Lage in der Gemeinschaft im Jahre 1973. Brüssel-Luxembourg 1974, ss. 224-225;

dane za 1975 r. Eurostat. Statistische Grundzahlen der Gemeinschaft 1977. Brüssel-Luxembourg, s. 19.

Jednocześnie we wszystkich państwach niezależnie od osiągniętego poziomu rozwoju gospodarczego obserwuje się wysoki stopień bezrobocia. W odniesieniu jednak do grupy pięciu państw silnych, wyraźny wzrost bezrobocia nastąpił po 1973 r. jako skutek kryzysu ekonomicznego, a zwłaszcza energetycznego, którego konsekwencje odczuły gospodarki o dominującym udziale gałęzi o wysokim stopniu specjalizacji i uzależnione przede wszystkim od rynku zewnętrznego (w sensie zbytu). Natomiast pozostali członkowie EWG, tzn. Włochy, Irlandia i w mniejszym stopniu W. Brytania, wykazują niezależnie od przebiegu procesów koniunkturalnych wysoki stopień bezrobocia (tab. 5).

Różnice w rozwoju gospodarczym państw członkowskich EWG są jeszcze głębsze, jeżeli za podstawę porównań przyjmiemy region. Znajduje to swoje uzasadnienie w dążeniach Wspólnoty do utworzenia unii ekonomicznej i walutowej, w której to region, a nie kraj staną się podstawową jednostką operacyjną.

Przyjmując ponownie produkt wewnętrzny brutto za podstawowe kryterium porównawcze, można dokonać podziału obszaru zajmowanego

TABELA 5

Bezrobocie w państwach członkowskich EWG
(udział bezrobotnych w ogólnej liczbie zatrudnionych) w %

Lata	Dania	RFN	Francja	Irlandia	Włochy	Holandia	Belgia	Luksemburg	Wielka Brytania	EWG
1958	3,0	2,9	0,5	5,5	9,8	2,0	2,9	0,1	1,9	3,7
1960	1,5	1,0	0,7	4,7	7,2	0,7	3,1	0,1	1,6	2,5
1965	0,7	0,6	0,7	4,5	5,8	0,6	1,8	0	1,4	1,9
1970	1,0	0,6	1,3	5,8	4,4	1,0	2,2	0	2,5	2,0
1971	1,2	0,7	1,6	5,6	5,1	1,3	2,2	0	3,2	2,5
1972	1,2	0,9	1,8	6,5	5,2	2,3	2,8	0	3,5	2,7
1973	0,7	1,0	1,8	6,0	4,9	2,3	2,9	0	2,5	2,5
1974	2,0	2,2	2,3	6,3	4,9	2,9	3,2	0	2,4	2,9
1975	4,6	4,2	3,9	8,8	5,3	4,1	5,3	0,2	3,8	4,4
1976	4,7	4,1	4,3	9,8	5,6	4,4	6,8	0,3	5,3	4,9
1977	5,8	4,0	4,9	9,7	4,6	4,3	7,8	0,6	5,6	5,3
1978	6,6	3,9	5,1	8,9	7,0	4,2	8,3	0,9	5,7	5,5

Źródło: *Europäische Wirtschaft Jahreswirtschaftsberichtsbericht 1978 - 1979*, nr 1, 1978, s. 98.

przez „dziewiątkę” na dwie zasadnicze grupy regionów; z jednej strony będzie to Hamburg, Rotterdam, Paryż, Monachium i regiony uprzemysłowione wzdłuż Renu oraz między Mediolanem a Turynem, z drugiej — tereny obrzeża EWG: RFN — wzdłuż granicy z Czechosłowacją, Irlandia, południowa część Włoch, południowo-zachodnia Francja, północne obszary W. Brytanii. W oparciu o indeks produktu socjalnego brutto, ujmowanego w przeliczeniu na jednego mieszkańca (dla EWG = 100), wskaźnik ten w poszczególnych regionach waha się: w Irlandii w granicach 54 - 49, we Włoszech 70 - 79, i w W. Brytanii w granicach 89 - 77. Na obszarze Malise (południe Włoch) i w Irlandii (Donogal) indeks ten leży poniżej 40, podczas gdy w Hamburgu i okręgu paryskim powyżej 200. Tabela 6 ilustruje stopień zróżnicowania wielkości produktu globalnego brutto w ramach regionów geograficzno-ekonomicznych państw EWG.

Poszczególne regiony Wspólnoty poza wielkością wytwarzanego produktu wewnętrznego różnicuje zatrudnienie migracyjne⁷. Wysoka, przeszło 40% stopa bezrobocia w okresie przynależności do EWG obejmuje cztery grupy regionów:

- I — całe terytorium Irlandii, część północna i wschodnia W. Brytanii,
II — Włochy, z wyjątkiem północnej części,

⁷ Por. *EG-Kommission. Bericht über die regionalen Probleme in der erweiterten Gemeinschaft*. Brüssel 1973, s. 125.

TABELA 6

Produkt wewnętrzny brutto (w cenach rynkowych) w przeliczeniu na jednego mieszkańca — zróżnicowanie przestrzenne
średnia dla kraju=100

Wielkości maksymalne		Wielkości maksymalne	
RFN (1972)			
Hamburg	156	Szlezwik Holsztyn	82
Brema	125	Saara	84
Francja (1973)			
Ile-de France	149	Południowo-zachodni	77
Region			
Środkowo-wschodni	100	Zachodni	79
Włochy (1953)			
Lombardia	135	Południowy	65
Północno-zachodni	127	Kampania	67
Holandia (1973)			
Zachodni	110	Wschodni	87
Zieland	107	Południowy	90
Belgia (1973)			
Region brukselski	154	Flamandzki	98
		Waloński	85
W. Brytania (1973)			
Regiony			
Południowo-wschodni	114	Północna Irlandia	82
Północno-zachodni	100	Północny	87

Źródło: Eurostat. *Statistische Grundzahlen der Gemeinschaft 1978*. Brüssel—Luxembourg, ss. 193-204.

III — północna Dania,

IV — 22 prowincje belgijskie.

Problem nierównomiernego rozwoju i związana z tym konieczność środków stymulujących rozwój gospodarczy w jednych państwach lub jego ograniczanie w innych, jest wówczas istotne, gdy różnice te są czynnikiem hamującym rozwój procesów integracyjnych. Z taką sytuacją mamy do czynienia w przypadku Europejskiej Wspólnoty Gospodarczej, co zostało podkreślone m. in. w 1972 r. na paryskiej konferencji szefów państw i rządów EWG. Wyrównanie dysproporcji strukturalnych i regionalnych uznano wówczas za priorytetowe zadanie Wspólnoty, zwrócono jednocześnie uwagę, że mogą one utrudnić urzeczywistnienie unii gospodarczej i walutowej. Europejska Wspólnota Gospodarcza powinna zatem wytworzyć takie narzędzia integracji, która zmierzałyby do ustanowienia nowych struktur gospodarczych, jako podstawowego elementu niwelującego różnice. Dotychczasowa ocena działalności Rady spotyka się z krytyką. Popularnie określa się, iż bogaci stają się coraz bardziej bogatsi, a biedni ubożeją, zdają się to również potwierdzać przytoczone powyżej liczby.

Spośród przyczyn nierównomiernego rozwoju zwraca się przede wszystkim uwagę na zniszczenia wojenne i nie występującą z jednakową siłą we wszystkich państwach przebudowę aparatu wytwórczego, jak również na rozpad systemu kolonialnego, który przyczynił się do przebudowy struktury produkcji. Stąd też jeszcze przed utworzeniem EWG, jak również w okresie późniejszym w każdym z państw członkowskich próbowano rozwiązać ten problem we własnym zakresie z nieznacznymi jednak efektami gospodarczymi⁸. Przyczyny te, aczkolwiek niezmiernie istotne dla późniejszego rozwoju RFN, Włoch, Francji, jak i pozostałych państw można by określić jako „historyczne”. Ważniejsza wydaje się odpowiedź na pytanie, czy narzędzia wytworzone przez integrację sprzyjały w przeszłości wyrównywaniu dysproporcji, czy też je pogłębiały?

Bezpośrednie udzielenie odpowiedzi na tak postawione pytanie jest metodologicznie trudne, przede wszystkim brak jest miar, które pozwalałyby na zróżnicowanie i oddzielenie rozwoju gospodarczego poszczególnych państw spowodowanego przynależnością do ugrupowania integracyjnego. Wydaje się jednak, iż możliwe jest odszukanie w środkach stosowanych przez Wspólnotę elementów sprzyjających eliminacji różnic bądź też właśnie je pogłębiających.

Urzeczywistnienie unii celnej przyczyniło się do zaostrzenia walki konkurencyjnej, w wyniku której doszło do eliminacji nieefektywnie (w zmienionych warunkach) działających przedsiębiorstw, co może się spotkać z pozytywną oceną z punktu widzenia całego ugrupowania, natomiast w poszczególnych państwach, a zwłaszcza w poszczególnych regionach w ramach tych państw stwarza perturbacje, m.in. na rynku pracy. Otwarcie granic między państwami EWG doprowadziło nie tylko do intensyfikacji wymiany handlowej, ale również do mobilności poszczególnych czynników produkcji. Wydaje się, że w tym przypadku nierównomierny podział aktywności gospodarczej, a zwłaszcza koncentracja działalności produkcyjnej w niektórych regionach jest spowodowana faktem, iż tylko koszty działalności produkcyjnej ponoszone bezpośrednio przez przedsiębiorcę obciążają rachunek przedsiębiorstwa. Należy sądzić, że w przypadku, gdyby nowe produkty obciążone zostały również kosztami infrastruktury, to nie doszło by do ekstensywnej koncentracji przestrzennej⁹. Integracja rynku siły roboczej, a właściwie możliwość ujednoczenia w przyszłości związkowej polityki płac, stwarza kolejną groźbę pogłębiania się różnic między poszczególnymi państwami i regionami Wspólnoty. Może to właśnie oznaczać intensywny wzrost

⁸ Por. *EG-Kommission*. „Bulletin der Europäischen Gemeinschaften” 1971, s. 31.

⁹ Pogląd taki reprezentuje K. Boeck, *Integrationspolitische Konsequenzen für die regionale Entwicklung in der Europäischen Gemeinschaft*. W: *Die Europäische Gemeinschaft in der Krise*. Hamburg 1974, s. 107 i n.

płac właśnie w państwach (lub na obszarach) mniej rozwiniętych, wobec czego zostaną one pozbawione swego ewentualnego atutu w walce konkurencyjnej, który mogłyby doprowadzić do napływu do nich kapitału właśnie ze względu na niskie płace. Ponieważ mechanizmy wykształcone przez EWG zawierają elementy sprzyjające powstawaniu zróżnicowanych struktur gospodarczych i ich utrwalaniu, zaistniała konieczność wytworzenia w ramach całej Wspólnoty środków, których uruchomienie umożliwiłoby likwidację tego niekorzystnego zjawiska. Całokształt tej problematyki nosi nazwę „polityki regionalnej”, ponieważ zadaniem jej jest oddziaływanie przez regiony szczególnie zacofane na wzrost gospodarczy całego państwa, jak również zapobieganiu kumulatywnemu wzrostowi tzw. *Ballungsgebiete*. Podstawę polityki regionalnej stanowi układ w sprawie ustanowienia Europejskiej Wspólnoty Gospodarczej, gdzie w cytowanej już preambule i w artykule 2 określono cel EWG. Również niektóre z artykułów zawartych w tym układzie przewidują możliwość uruchomienia środków na ten cel, a są to m. in.:

— art. 80 p. 2, dający uprawnienia Komisji do badania cen i warunków przewozu ze szczególnym uwzględnieniem regionów słabo rozwiniętych¹⁰,

— art. 92 p. 3a stwierdza, iż może być uważana za dającą się do pogodzenia ze wspólnym rynkiem „pomoc mająca na celu rozwój gospodarczy tych regionów, w których poziom życia jest nienormalnie niski lub w których występuje poważny brak miejsc pracy”¹¹,

— art. 130a przewiduje udzielanie pożyczek lub gwarancji przez Europejski Bank Inwestycyjny, a nie mających na względzie zysku, m. in. na finansowanie regionów słabiej rozwiniętych¹².

Również artykuł 56 układu w sprawie ustanowienia Europejskiej Wspólnoty Węgla i Stali przewiduje możliwość udzielania pomocy finansowej w przypadku przekształceń strukturalnych¹³, a także art. 39 p. 2 układu w sprawie ustanowienia EWG¹⁴.

Finansowym¹⁵ odzwierciedleniem udzielanej pomocy są środki Europejskiego Banku Inwestycyjnego, Europejskiego Funduszu Socjalnego, Europejskiego Funduszu Ukierunkowania i Gwarancji Rolnych (FEOGA) i Europejskiej Wspólnoty Węgla i Stali. Największe znaczenie posiadają środki i przedsięwzięcia podejmowane w ramach Europejskie-

¹⁰ Układ w sprawie ..., op. cit., s. 82.

¹¹ Układ w sprawie ..., op. cit., s. 89.

¹² Układ w sprawie ..., op. cit., s. 109.

¹³ Układ w sprawie ..., op. cit., s. 180.

¹⁴ Układ w sprawie ..., op. cit., s. 60.

¹⁵ Problematykę tę omawia m. in. L. Ciamağa, *Polityka przestrzennego zagospodarowania krajów Europy Zachodniej*. Warszawa 1972, ss. 239 - 263.

go Funduszu Rozwoju Regionalnego, utworzonego na mocy rozporządzenia Rady Ministerialnej z dnia 18 marca 1975 r. i w oparciu o uprawnienia wynikające z art. 235 układu o ustanowieniu EWG¹⁶. Przyjęto równocześnie schemat rozdziału środków, zgodnie z którym 74% środków przydzielonych zostało Włochom, W. Brytanii i Irlandii (w latach 1975 - 1977)¹⁷. Podział ten świadczy o dużej koncentracji środków na państwach najsłabszych, ale kwoty te należy oceniać również ze względu na liczbę ludności tych krajów. W takim ujęciu udział Irlandii z 3 mln mieszkańców jest relatywnie wysoki w porównaniu z 56 mln Włochów. Wydaje się, iż w ten sposób przewidywany podział prowadzi do niewystarczającego transferu środków z bogatszych regionów do mniej zasobnych, nawet jeżeli uwzględni się, że środki te mają stanowić uzupełnienie działań podejmowanych przez rządy poszczególnych państw.

Wysoki stopień konwergencji rozwoju gospodarczego poszczególnych państw członkowskich Europejskiej Wspólnoty Gospodarczej jest niezbędnym warunkiem realizacji unii ekonomiczno-walutowej. Znaczne bowiem różnice wywołują konieczność ustalania różnych celów przez rządy państw członkowskich, co może w konsekwencji przyczynić się do napięć natury politycznej. Dotychczasowy rozwój państw i regionów w ramach Wspólnoty wykazuje utrzymanie się różnic rozwojowych, również niewielka jest skuteczność stosowanych środków finansowych w ramach polityki regionalnej, co znalazło odzwierciedlenie także w oficjalnych informacjach EWG¹⁸. Problem nierównomiernego rozwoju gospodarczego i jego wpływ na procesy integracyjne nabiera szczególnego znaczenia w okresie dyskusji nad rozszerzeniem Europejskiej Wspólnoty Gospodarczej.

¹⁶ Układ w sprawie ..., op. cit., s. 147.

¹⁷ Schemat rozdziału środków finansowych: 1975 r. — 300 mln RE, 1976 r. — 500 mln RE, 1977 r. — 500 mln RE, z czego Belgia otrzymywała 1,5%, Dania 1,3%, Francja 15%, Irlandia 6%, Włochy 40%, Luksemburg 0,1%, Holandia 1,7%, RFN 6,4%. W. Brytania 28,0 (za: E. Reister, *Haushalt und Finanzen*. Baden-Baden 1975, ss. 89-90). W 1978 r. fundusz wzrósł o 56% w porównaniu z rokiem poprzednim. *Europäischer Fonds für regionale Entwicklung — Dritter Jahresbericht (1977)*. Brüssel-Luxemburg 1978, s. 9.

¹⁸ „Fundusze, których zadaniem jest oddziaływanie na strukturę gospodarczą (FEOGA, Europejski Fundusz Rozwoju Socjalnego, Fundusz Rozwoju Regionalnego) nie przyczyniły się w znaczny sposób do gospodarczej konwergencji poszczególnych regionów EWG, a nawet niektóre inwestycje przyczyniły się do dywergencji. W: „Amtsblatt der Europäischen Gemeinschaften” nr C 227 z 10 IX 1979, s. 4.